

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 338.314:005:631.11

Гайбура Ю. А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування
та електронних платіжних систем,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: hayburay@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2267-4968

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ І ПРОГНОЗУВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація

Формування, використання та зростання прибутку підприємства має свої особливості в умовах трансформації економіки до ринкових засад господарювання. У сучасній економіці України питання одержання прибутку та підвищення ефективності виробництва є досить актуальними.

Усе це зумовлює необхідність поглибленого дослідження теоретичних і методичних засад зростання прибутковості підприємства, її впливу на темпи та пропорції суспільного відтворення. На сучасному етапі необхідний якісно новий підхід до теоретичного висвітлення та практичного обґрунтування рекомендацій щодо активізації ролі прибутковості підприємства в економічній системі.

Визначено, що основними фінансовими показниками оцінки ефективності діяльності підприємств є прибуток і рентабельність. Кінцевою метою діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності за умов ринкової економіки є отримання максимального прибутку.

Для об'єктивної оцінки ефективності роботи підприємства не досить знати лише абсолютну величину отриманого прибутку. Необхідно володіти інформацією щодо його прибутковості (дохідність, рентабельність), тобто вивчати відносні показники ефективності діяльності. Для цього варто отримані прибутки порівняти із вкладеним капіталом, ресурсами, понесеними витратами. Тому доцільно проводити на підприємстві оцінку рентабельності його роботи.

Розглянуто основні показники рентабельності, їхня економічна сутність і алгоритми розрахунків.

Аналізу прибутковості та можливості її прогнозування належить провідне місце в системі комплексної економічної оцінки діяльності підприємства.

Для здійснення аналізу прибутковості підприємства застосовують різні методи, способи та прийоми. Найбільш поширеними є такі методи, як балансовий, коефіцієнтний, за допомогою рейтингів, комплексна інтегральна оцінка, експертних оцінок і багато інших.

Досліджено, що прогнозування фінансових показників дозволяє підприємству отримувати науково обґрунтовані висновки щодо можливих фінансових результатів, термінів досягнення бажаних результатів або навпаки – застерігає про небажані зміни та необхідність ухвалення відповідних управлінських рішень.

Ключові слова: прибутковість, ефективність, прибуток, рентабельність, прогнозування.

Вступ. Сучасний стан економіки нашої країни призводить до того, що суб'єктам господарювання різних форм власності потрібно вишукувати шляхи та напрями для підвищення ефективності діяльності, знаходження нових ідей і можливостей для подолання недоліків і ринкових викликів. Проблема поліпшення фінансового стану підприємства, підвищення прибутковості та пошуку напрямів удосконалення фінансової стабільності підприємства для ухвалення зважених і обґрунтованих управлінських рішень є беззаперечною й актуальною.

Мета роботи. Метою дослідження є обґрунтування методичних підходів до аналізу та прогнозування прибутковості підприємств у сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення інтерес до методологічних і практичних питань аналізу прибутковості зумовлений важливістю забезпечення для суб'єкта господарювання стабільної діяльності, безперебійного й ефективного функціонування, раціонального використання фінансових ресурсів. У ринковій економіці прибутковість підприємства загалом відображає кінцеві результати його діяльності. Підприємство може бути фінансово стійким і мати належний рівень платоспроможності натепер, але мати несприятливі можливості в майбутньому, і навпаки. Тому теоретичні та практичні аспекти аналізу та прогнозування прибутковості підприємств і виявлення тенденцій розвитку потребують подальшого дослідження [12].

Через сучасну складну економічну ситуацію, зовнішньополітичну та внутрішню нестабільність, де вітчизняні суб'єкти господарювання змушені функціонувати, спостерігається значне зниження рівня прибутковості підприємств різних форм власності. Саме тому питання визначення чинників підвищення прибутковості підприємств набувають особливого значення.

Формування, використання та зростання прибутку підприємства має свої особливості в умовах трансформації економіки до ринкових засад господарювання. У сучасній економіці України питання одержання прибутку та підвищення ефективності виробництва є досить актуальними.

Усе це зумовлює необхідність поглибленого дослідження теоретичних засад зростання прибутковості підприємства, її впливу на темпи та пропорції суспільного відтворення. На сучасному етапі необхідний якісно новий підхід до теоретичного висвітлення та практичного обґрунтування рекомендацій щодо активізації ролі прибутковості підприємства в економічній системі [5, с. 102].

У сучасних умовах господарювання більшість підприємств відчуває проблеми щодо забезпечення належного рівня конкурентоспроможності та прибутковості. Прибутковість підприємства є найважливішим показником його розвитку, оскільки за відсутності стратегічних напрямів розвитку та належного рівня прибутковості підприємства можуть поступово втрачати ліквідність і зрештою банкрутувати. Забезпечення прибутковості підприємства є показником стабілізаційного ефекту його розвитку та загального економічного розвитку держави [7, с. 190].

Відомо, що прибуток підприємства є потужним важелем динамічного розвитку виробництва, тому головним завданням розвитку підприємств є застосування ефективних методів управління підприємством у процесі здійснення підприємницької діяльності, зокрема й у застосуванні методів управління прибутком і збільшенні прибутковості підприємства.

Прибуток є рушійною силою та мотивом діяльності підприємств і організацій, яка дозволяє підприємству утримувати свої позиції на ринку та забезпечувати динамічний розвиток виробництва в умовах конкуренції. Головною метою управління прибутком є визначення шляхів найбільш ефективного його формування й оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості. Прибутковість підприємства безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку та показує ефективність діяльності підприємств різних форм власності, характеризує інтенсивність їх роботи [3, с. 42].

Серед учених-економістів, які у своїх працях вивчають прибутковість вітчизняних підприємств, спостерігається різноманітність поглядів щодо тлумачення поняття «прибутковість», а саме визначення категорії прибутку.

Так, деякі вважають, що прибуток – це різниця між ціною реалізації та собівартості продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції [8; 17].

Прибуток є формою доходу підприємця, який вклав свій капітал для досягнення комерційного успіху, проте він характеризує лише ту частину доходу, яка «очищена» від затрат, понесених на здійснення цієї діяльності [8].

Загальним прибутком підприємства є кінцевий результат діяльності підприємства. До нього належить прибуток від усіх видів діяльності підприємства, а саме: прибуток від реалізації товарної продукції, робіт, послуг – валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності, прибуток від надзвичайної діяльності. Окрім того, розраховується чистий прибуток (прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства). І саме прибуток від реалізації товарної продукції є основною складовою частиною загального прибутку, який становить приблизно 95 % загального прибутку [7].

У сучасних кризових економічних умовах господарювання в Україні зростає роль суб'єктів господарювання як первинної ланки економіки. Ефективне функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію у країні шляхом наповнення державного бюджету сплатою податків, зборів і обов'язкових платежів. Тому управління підприємством потребує раціонального й економічно обґрунтованого підходу до планування господарської діяльності, визначення фінансової та виробничої політики, аналізу й оцінки прибутковості, а також запровадження ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності. Для цього необхідно визначити напрями вдосконалення системи управління рентабельністю підприємства. Покращення показників рентабельності мають включати заходи, спрямовані на зростання доходів, зниження витрат, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на прибуток [4, с. 47–50].

У науковій літературі авторами поняття прибутку та рентабельності розглядаються невід'ємно один від одного, акцентують їхню взаємозалежність. Проте деякі зазначають, що «показники рентабельності повніше,

ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, тому що їх величина відображає співвідношення ефекту із вкладеним капіталом або спожитими ресурсами» [15].

Інші науковці розглядають рентабельність як індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції та світової економічної кризи. Автори зазначають, що рентабельність відображає адекватність системи управління та доцільність заходів у процесі функціонування підприємства [1].

Погоджуємось із думкою авторів, що рентабельність – це комплексний відносний показник, який характеризує фінансово-економічну ефективність діяльності підприємства з погляду отримання прибутку, відображає ефективність вкладеного капіталу або спожитих ресурсів.

Рентабельність свідчить про якість управління підприємством, а її оптимальний рівень забезпечить підприємству сталий розвиток і конкурентоспроможність на ринку [2].

Отже, рентабельність, як кінцевий результат діяльності підприємства, створює умови для його розширення, розвитку, самофінансування та підвищення конкурентоспроможності. У найширшому, найзагальнішому понятті рентабельність означає прибутковість або доходність виробництва та реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих її видів; доходність підприємств, організацій, установ загалом як суб'єктів господарської діяльності; прибутковість різних галузей економіки [9].

Зазвичай показники рентабельності поєднують в декілька груп, а саме:

- показники рентабельності щодо реалізації;
- рентабельність щодо активів;
- рентабельність щодо власного капіталу та зобов'язань;
- витратні показники рентабельності.

У характеристиці прибутковості підприємства у вітчизняній і світовій економічній літературі використовуються безліч показників рентабельності, розрахунок яких надасть можливість підприємствам визначити оптимальний рівень рентабельності. Рентабельність у довгостроковій перспективі дозволить підприємству бути гнучким до викликів у короткостроковому періоді, а оптимальний її рівень дозволить підприємству визначити резерви та свідчитиме не лише про наявність прибутку, але й про можливості його використання в майбутньому.

На прикладі одного з підприємств Хмельницької області проаналізуємо основні показники рентабельності (табл. 1).

Таблиця 1. Аналіз показників рентабельності діяльності підприємства

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (±)
Показники рентабельності щодо реалізації				
Рентабельність за валовим прибутком (маржинальним доходом) (<i>РВІІ</i>)	19,3	8,1	13,7	-5,6
Рентабельність за операційним прибутком (<i>РПО</i>)	7,2	1,7	4,3	-2,9
Рентабельність за чистим прибутком (<i>РЧП</i>)	7,2	1,3	4,3	-2,9
Рентабельність щодо активів				
Рентабельність активів (<i>РА</i>)	4,6	0,8	1,4	-3,2
Термін окупності активів (<i>ТОА</i>), років	21,7	125,0	71,4	49,7
Рентабельність необоротних активів (<i>РНА</i>)	13,6	2,0	6,7	-6,9
Термін окупності необоротних активів (<i>ТОНА</i>), років	7,4	50,0	14,2	6,8
Рентабельність оборотних активів (<i>РОА</i>)	7,7	1,3	4,5	-3,2
Термін окупності оборотних активів (<i>ТООА</i>), років	13,0	77,0	22,2	9,2
Рентабельність щодо власного капіталу та зобов'язань				
Рентабельність власного капіталу (<i>РВК</i>)	4,8	0,8	2,8	-2,0
Термін окупності власного капіталу (<i>ТОВК</i>), років	20,8	125,0	35,7	14,9
Рентабельність діяльності підприємства	4,5	0,8	1,4	-3,1
Витратні показники рентабельності				
Рентабельність операційних витрат (<i>РОВ</i>)	8,9	1,8	4,6	-4,3
Рентабельність витрат діяльності (<i>РВЗД</i>)	8,9	1,4	4,4	-4,5
Коефіцієнт адміністративних витрат (<i>КАВ</i>)	0,063	0,044	0,049	-0,014
Коефіцієнт витрат на збут (<i>КВЗ</i>)	0,04	0,016	0,011	-0,029

Джерело: розраховано за матеріалами звітів підприємства [14]

Відповідно до розрахунків можна сказати, що за досліджуваний період підприємство загалом було рентабельним. Якщо порівняти дані звітнього року з базисним, видно, що всі показники рентабельності значно зменшилися.

Так, рентабельність за маржинальним доходом зменшилась у звітньому році на 5,6 %, за чистим прибутком – майже на 3 пункти. Рентабельність оборотних і необоротних активів – на 3,2 і 6,9 % відповідно.

Для детальнішого аналізу прибутковості підприємства доцільно проводити факторний аналіз показників, зокрема рентабельності.

Вихідними даними для аналізу впливу факторів першого рівня на зміну показників рентабельності продукції є факторні моделі, що відображають залежність відповідного результативного показника (показника рентабельності продукції) від відповідних факторів. Модель, що відображає взаємозв'язок першого з розглянутих вище показників рентабельності продукції (валової рентабельності продукції) та факторних показників першого рівня – чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (далі – ЧД) і собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (C_p), матиме вигляд :

$$\mathfrak{R}_{pe} = \frac{\text{ЧД} - C_p}{\text{ЧД}} \quad (1)$$

За допомогою даних таблиці 1 розглянемо приклад застосування цієї моделі для аналізу впливу чинників першого рівня на зміну показника валової рентабельності продукції.

Розрахунок зміни валової рентабельності продукції внаслідок зміни чистого доходу від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції виконаємо способом ланцюгових підстановок.

Результативні показники:

$$\mathfrak{R}_{pe(0)} = \frac{84195 - 67939}{84195} \times 100 = 19,3\%;$$

$$\mathfrak{R}_{pe(yM)} = \frac{86559 - 67939}{86559} \times 100 = 21,5\%;$$

$$\mathfrak{R}_{pe(1)} = \frac{86559 - 74709}{86559} \times 100 = 13,7\%.$$

Вплив факторів на зміну валової рентабельності продукції:

– вплив зміни чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta \mathfrak{R}_{pe(\text{ЧД})} = 21,5 - 19,3 = 2,2\% ;$$

– вплив зміни собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta \mathfrak{R}_{pe(C_p)} = 13,7 - 21,5 = -7,8\% .$$

Сума факторних змін (загальний вплив обох факторів):

$$\Delta \mathfrak{R}_{pe} = 2,2 + (-7,8) = -5,6\% .$$

В умовах фінансової кризи, нестабільності ринкового середовища, погіршення показників діяльності важливу роль для підприємств відіграє прогнозування фінансового стану, за результатами якого можна говорити про результати діяльності в майбутньому, ухвалювати відповідні рішення щодо покращення діяльності. У процесі прогнозування фінансового стану здійснюються відбір і оцінка даних, його достовірність впливає на стабільність фінансового стану в майбутньому, якість ухвалених рішень. Водночас спостерігаються постійне загострення конкурентної боротьби, змінність податкового законодавства, зростання інфляції, коливання цін на сировину та матеріали, тому постає потреба у прогнозуванні результатів діяльності підприємств, що є передумовою оцінки ефективності операційної діяльності. Для кожного суб'єкта господарювання важливим є виробнича, збутова, постачальницька діяльність, яка забезпечує необхідний рівень платоспроможності, прибутковості, що, у свою чергу, впливає на рух грошових потоків. Тому необхідно провести діагностику фінансового стану, зокрема прибутковості підприємства, для визначення причин погіршення ефективності його діяльності й ухвалити правильні та дієві рішення у кризових умовах [16, с. 89–94].

Дослідження майбутніх змін фінансового стану підприємства та розроблення стратегічних заходів щодо його коригування є неодмінним чинником формування сучасної ринкової стратегії. За допомогою прогнозних показників підприємство матиме можливість планувати фінансовий розвиток, уникати значних прорахунків і пов'язаних із ними втрат, проводити оцінку доцільності майбутніх витрат, отримувати найбільшу вигоду від господарських відносин із покупцями, партнерами, постачальниками та банками. За відсутності прогнозних даних підприємство схильне до неправильних маневрів, що може призвести до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану або навіть до банкрутства. Окрім того, важливою складовою частиною процесу управління

підприємством і його підрозділами в контексті виявлення можливостей і загроз, рівня його платоспроможності є саме прогнозування фінансових показників.

З огляду на це зростає потреба вивчення нових інструментів автоматизації аналізу та прогнозування, підвищення рівня кваліфікаційних навичок фінансових менеджерів і аналітиків, адже в умовах діджиталізації світу важливо не відставати від передових технологій і застосовувати міжнародний досвід управління ризиками бізнесу [10].

Для прогнозування прибутковості діяльності підприємства доцільно дотримуватися таких рекомендацій:

- у прогнозуванні варто розглядати й аналізувати всі можливі сценарії розвитку подій, а не лише найбільш імовірні значення обраного показника. Важливо проаналізувати значення, що матимуть місце за край несприятливого та сприятливого стану зовнішньоекономічного середовища;

- якісна оцінка тенденцій майбутнього періоду потребує належного обсягу інформації про результати діяльності підприємства за минулі періоди. Це сприятиме підвищенню точності прогнозу;

- для збільшення точності прогнозу та зменшення похибки варто враховувати ймовірні майбутні зміни в зовнішньому середовищі функціонування підприємства й інші чинники, які впливатимуть на його діяльність і не можуть бути ним нівельовані. До таких чинників належать, наприклад, темпи інфляції, зміни в податковому та митному законодавстві, дії конкурентів, соціальні та геополітичні чинники тощо;

- прогнозування фінансових результатів не має бути обмежене лише отриманням кількісних значень, тому воно обов'язково має здійснюватися з подальшим проведенням перспективної фінансової діагностики [11].

Для розроблення прогнозу прибутковості важливим є правильний вибір методів і прийомів. Найбільш загальними групами методів, що використовуються в більшості наукової літератури, є:

- балансовий метод;
- методи експертних оцінок;
- метод часових рядів (рядів динаміки);
- економетричні моделі.

Якщо ж прогноуються фінансові результати (прибутковість) у короткостроковому періоді, то доцільно використовувати адаптивні ситуаційні методи. Такі методи передбачають зміну коефіцієнтів побудованої моделі під час надходження нової інформації, тобто адаптацію моделей до нових даних. Саме такими властивостями володіють методи, засновані на експоненційному згладжуванні.

Варто зазначити, що для здійснення аналізу прибутковості підприємства застосовують різні методи, способи та прийоми. І найбільш поширеними є балансовий, коефіцієнтний, за допомогою рейтингів, комплексна інтегральна оцінка та багато інших.

З метою уникнення банкрутства того чи того підприємства розробляються різноманітні методики щодо прогнозування майбутнього його фінансового стану. Питання діагностики банкрутства підприємства стали досить актуальними в економічній науці. Така увага зумовлена тим, що банкрутство окремого суб'єкта господарювання порушує макроекономічну рівновагу, а тому запобігання йому дуже важливе на ринку економічних відносин. Аналіз можливого банкрутства можна здійснити за допомогою наявних підходів для оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства. Виділяють як основні чотири підходи:

- експертні методи;
- економіко-математичні методи;
- штучні інтелектуальні системи;
- методи оцінки фінансового стану [6, с. 40–45].

Нині існує декілька моделей оцінки фінансового стану підприємства та його прибутковості, більшість із яких ґрунтуються на даних експертних оцінок. Однак вони дещо суб'єктивні, а тому доцільно розраховувати та перевіряти отримані результати за допомогою інших методів і способів.

Висновки. В умовах сьогодення стабільність фінансового стану підприємства зумовлена його грошовими потоками, фінансовими результатами, рентабельністю та кредитоспроможністю. Показники, які характеризують ділову й інвестиційну привабливість підприємства, залежать від обсягів ринків збуту продукції, його ділової репутації (іміджу), ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) та стабільності економічного зростання. Отже, об'єктивна необхідність подальшого розвитку теоретичних і методико-прикладних основ і практична значущість прогнозування прибутковості підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану, і зумовили актуальність і доцільність теми дослідження [13, с. 480–486].

Список використаних джерел

1. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності підприємства / І.А. Бержанір та ін. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 1 (2). С. 58–62.
2. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства / О.М. Вовк та ін. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 37–44.
3. Воронкова Т.С., Безпалько Н.Ю. Шляхи підвищення прибутковості підприємства в умовах нестабільного середовища. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 19. С. 42–44.

4. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення системи управління рентабельністю як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 2. С. 47–50.
5. Гайбура Ю.А. Прибутковість підприємств: поняття, фактори, резерви. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. № 24. С. 99–105.
6. Добровольська О.В., Рондова М.А. Прогнозування банкрутства як методу оцінки фінансового стану підприємства. *Агросвіт*. 2021. № 20. С. 40–45.
7. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 189–192.
8. Журавльова Т.О. Оцінка прибутковості вітчизняних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 9. С. 24–28.
9. Корбутяк А.Г., Сокровольська Н.Я. Особливості планування рівня рентабельності вітчизняних підприємств у сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 153–157.
10. Набатова Ю.А., Малачевська К.О. Автоматизація аналізу та прогнозування фінансових результатів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8405> (дата звернення: 27.03.2023).
11. Пономарьов Д.Є. Прогнозування показників фінансового стану підприємства як основа формування фінансової стійкості. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2016. № 1 (75). С. 49–53.
12. Семенова К.Д. Аналіз фінансового стану підприємств України та тенденцій розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № № 5–6. С. 77–82.
13. Томчук О.Ф., Левчук М.С. Критерії оцінювання і прогнозування фінансового стану та результатів діяльності підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 9 (73). С. 480–486.
14. Хамська Л.О. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2020 р. 2021. 472 с. URL: www.km.ukrstat.gov.ua.
15. Чигріна К.О. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. *Науковий огляд : міжнародний науковий журнал*. 2015. № 12. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/421>.
16. Швець Ю.О. Прогнозування показників фінансового стану як елемент управління операційною діяльністю підприємств машинобудування у кризових умовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : збірник наукових праць*. 2020. Вип. 42. С. 89–94.
17. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 341 с.

Haibura Yu. A.

*PhD in Economics, Associate Professor,
Department of Finance, Banking, Insurance and Electronic Payment Systems,
Higher Educational Institution "Podillia State University"
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
E-mail: hayburay@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2267-4968*

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING AND FORECASTING THE PROFITABILITY OF THE ENTERPRISE

Abstract

The formation, use and growth of the company's profit has its own characteristics in the conditions of the transformation of the economy to the market principles of management. In the modern economy of Ukraine, the issues of obtaining profit and increasing production efficiency are quite relevant.

All this necessitates an in-depth study of the theoretical and methodological foundations of the growth of the company's profitability, its impact on the rates and proportions of social reproduction. At the current stage, a qualitatively new approach to theoretical coverage and practical substantiation of recommendations regarding the activation of the role of the company's profitability in the economic system is needed.

It was determined that the main financial indicators for evaluating the efficiency of enterprises are profit and profitability. The ultimate goal of business entities of various forms of ownership under the conditions of a market economy is to obtain maximum profit.

For an objective assessment of the efficiency of the enterprise, it is not enough to know only the absolute value of the obtained profit. It is necessary to have information about its profitability (profitability, profitability), that is, to study relative performance indicators. For this purpose, the received profits should be compared with the invested capital, resources, incurred expenses. Therefore, it is advisable to carry out an assessment of the profitability of its work at the enterprise.

The basis of profitability indicators, their economic essence and calculation algorithms are considered.

Analysis of profitability and the possibility of its forecasting occupy a leading place in the system of comprehensive economic evaluation of the enterprise's activity.

Enterprises use various methods, ways and techniques to analyze profitability. The most common methods are such as balance sheet, ratio, using ratings, comprehensive integral assessment, expert assessments and many others.

It has been studied that the forecasting of financial indicators allows the enterprise to obtain scientifically based conclusions about possible financial results, the terms of achieving the desired results, or vice versa – it warns about undesirable changes and the need to make appropriate management decisions.

Key words: *profitability, efficiency, profit, profitability, forecasting.*

References

1. Berzhanir, I.A., Hvozdyey, N.I. & Ulyanych, Yu.V. (2015). Rentabel'nist' yak osnovnyy pokaznyk otsinky diyal'nosti pidpryyemstva [Profitability as the main indicator of enterprise activity assessment]. *Problemy i perspektivy rozvytku pidpryyemnystva*, 1 (2), pp. 58–62 [in Ukrainian].
2. Vovk, O.M., Kovalchuk, A. M., Komisarenko, Ya. I. & Dzhulai, A.V. (2020). Prybutok ta rentabel'nist' yak determinanty rozvytku pidpryyemstva [Profit and Profitability as Determinants of Enterprises Development]. *Modern Economics*, 21, pp. 37–44 [in Ukrainian].
3. Voronkova, T.Ye. & Bezpal'ko, N.Yu. (2016). Shlyakhy pidvyshchennya prybutkovosti pidpryyemstva v umovakh nestabil'noho seredovyshcha [Ways to increase the company's profitability in an unstable environment]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 19, pp. 42–44 [in Ukrainian].
4. Havatyuk, L.S. & Pilat, A.K. (2020). Udoskonalennya systemy upravlinnya rentabel'nisty yak umova efektyvnoho funkcionuvannya pidpryyemstv [Improving the profitability management system as a condition for the effective functioning of enterprises]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, 2, pp. 47–50 [in Ukrainian].
5. Haybura, Yu.A. (2017). Prybutkovist' pidpryyemstv: ponyattya, faktory, rezervy [Profitability of enterprises: concepts, factors, reserves]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya "Ekonomika i menedzhment"*, 24, pp. 99–105 [in Ukrainian].
6. Dobrovolska, O.V. & Rondova, M.A. (2021). Prohnozuvannya bankrutstva yak metodu otsinky finansovoho stanu pidpryyemstva [Forecasting bankruptcy as a method for assessing the financial condition of the company]. *Agrosvit*, 20, pp. 40–45 [in Ukrainian].
7. Yepifanova, I.Yu. & Humeniuk, V.S. (2016). Prybutkovist' pidpryyemstva: suchasni pidkhody do vyznachennya sutnosti [Profitability: current approaches to defining the essence]. *Ekonomika i suspil'stvo*, Vypusk 3, pp. 189–192 [in Ukrainian].
8. Zhuravlova, T.O. (2019). Otsinka prybutkovosti vitchyznyanykh pidpryyemstv [Evaluation of accommodation of domestic enterprises]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 9, pp. 24–28 [in Ukrainian].
9. Korbutiak, A.H. & Sokrovska, N.Ya. (2017). Osoblyvosti planuvannya rivnya rentabel'nosti vitchyznyanykh pidpryyemstv u suchasnykh umovakh [Features of planning the level of profitability of domestic enterprises in modern conditions]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya "Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo"*, 16 (1), pp. 153–157 [in Ukrainian].
10. Nabatova, J.A. & Malachevska, K.O. (2020). Automation of analysis and forecasting of an enterprise's financial results [Automation of analysis and forecasting of an enterprise's financial results]. *Efektivna ekonomika*, [Online], 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8405> (Accessed: 27 Mar 2023) [in Ukrainian].
11. Ponomaryov, D.E. (2020). Prohnozuvannya pokaznykiv finansovoho stanu pidpryyemstva yak osnova formuvannya finansovoyi stiykosti [Forecasting indicators of the financial state of the enterprise as a basis for the formation of financial stability]. *Visnyk ZHDTU*, 1 (75), pp. 49–53 [in Ukrainian].
12. Semenova, K.D. (2021). Analiz finansovoho stanu pidpryyemstv Ukrayiny ta tendentsiy rozvytku [Analysis of the financial condition of Ukrainian enterprises and development trends]. *Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, 5–6, pp. 77–82 [in Ukrainian].
13. Tomchuk, O.F. & Levchuk, M.S. (2019). Kryteriyi otsynuyuvannya i prohnozuvannya finansovoho stanu ta rezul'tativ diyal'nosti pidpryyemstva [Criteria for evaluation and forecasting of financial status and results of enterprise activity]. *Molodyy vcheny*, 9 (73), pp. 480–486 [in Ukrainian].
14. Khams'ka, L.O. (2021). Statystychnyy shchorichnyk Khmel'nyts'koyi oblasti za 2020 rik [Statistical yearbook of the Khmelnytsky region for 2020]. URL: www.km.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
15. Chyhrina, K.O. (2015). Rentabel'nist' pidpryyemstva ta shlyakhy yiyi pidvyshchennya [Profitability of the enterprise and ways to increase it]. *Naukovyy ohlyad : mizhnarodnyy naukovyy zhurnal*, 12. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/421> [in Ukrainian].
16. Shvets', Yu.O. (2020). Prohnozuvannya pokaznykiv finansovoho stanu yak element upravlinnya operatsiynoyu diyal'nisty pidpryyemstv mashynobuduvannya u kryzovykh umovakh [Forecasting of indicators of the financial condition as an element of management of operational activities of machine-building enterprises in crisis conditions]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu : zbirnyk naukovykh prats'*, 42, pp. 89–94 [in Ukrainian].
17. Yaroshevych, N.B. (2012). Finansy pidpryyemstv [Business Finance]. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].